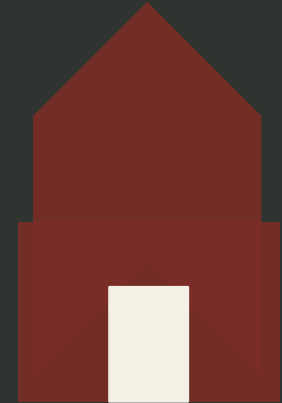

ЖИВОТИЊСКА ФАРМА

Џорџ Орвел

Алегорија револуције • механизми тоталитарне власти • језик и истина

Основни подаци о делу

Кратко дело, изузетно густа политичка и симболичка структура

КЊИЖЕВНИ ОКВИР

- Аутор: **Џорџ Орвел** (Ерик Артур Блер)
- Објављено: **1945.**
- Поднаслов у оригиналу: „A Fairy Story“
- Облик: **сатирична алегоријска новела** / политичка басна
- Приповедање: треће лице, хронолошки ток, привидно једноставан стил

КЉУЧ ЗА ЧИТАЊЕ

Фарма је модел друштва у малом.

Животиње покрећу револуцију у име слободе и једнакости, али нова елита постепено присваја власт. Радња прати пут од идеала до диктатуре — и показује како се та промена оправдава језиком, страхом и контролом памћења.

Зашто је фарма погодна као модел читавог друштва?

Зато што на малом простору видимо поделу рада, правила, вођство, привилегије и борбу за власт.

Историјски и ауторски контекст

Орвелова критика није усмерена против идеје једнакости, већ против издаје револуционарних идеала

- Орвел је био **демократски социјалиста и оштар противник тоталитаризма**.
- Искуство Шпанског грађанског рата појачало је његово неповерење према политичкој пропаганди, цензури и фалсификовању чињеница.
- „Животињска фарма“ настаје 1943–1944, а објављена је 1945, у осетљивом тренутку када је СССР био савезник Британије у рату.
- У предговору украјинском издању Орвел објашњава да је желео да разобличи совјетски мит и покаже опасност концентрације моћи.

Да ли Орвел критикује сам идеал једнакости?

Не. У средишту критике је издаја идеала и претварање револуционарне власти у тоталитарну.

Жанр: басна, сатира, алегорија, дистопија?

Дело се намерно опире једној јединој жанровској етикети

БАСНА

Животиње говоре и делују као људи. Њихове особине омогућавају морално и политичко уопштавање.

САТИРА

Комика, иронија и гротеска разобличавају лицемерје, бирократију и злоупотребу идеала.

АЛЕГОРИЈА

Ликови и догађаји упућују на Руску револуцију, СССР и стаљинизам, али значење није исцрпљено историјском паралелом.

ДИСТОПИЈСКИ МОДЕЛ

Фарма постаје простор контроле језика, прошлости, рада и страха — претходница тема из романа „1984“.

Композиција: од побуне до новог ропства

Кружна структура: на крају се поништава разлика између старих и нових господара

I. ИДЕЈА

Стари Мајор формулише визију слободе и једнакости.

II. РЕВОЛУЦИЈА

Џонс је протеран; фарма добија ново име и правила.

III. ИЗГРАДЊА

Рад, учење, ветрењача; појављују се прве привилегије.

IV. ОБРАЧУН

Наполеон протерује Сноубола и монополизује власт.

V. ДИКТАТУРА

Терор, признања, погубљења, пропаганда, мењање заповести.

Шта нам кружна композиција открива о исходу револуције?

На крају се нови господари не разликују од старих: промењени су носиоци власти, али не и положај потлачених.

Ток радње — I: рађање идеје и побуна

Почетна утопијска енергија делује искрено и колективно. Опиши је.

- Стари Мајор окупља животиње и формулише основну дијагнозу: **човек присваја плодове њиховог рада.**
- Његов сан постаје идеолошко језгро будућег **анимализма**: слобода, солидарност, једнакост, одбацивање људских порока.
- После Мајорове смрти свиње систематизују учење; **Наполеон, Сноубол и Сквилер преузимају водећу улогу.**
- Животиње протерују Џонса. Када остану без хране и Џонс покуша силом да их растера, оне му се супротстављају, протерују га и „Властелинску фарму“ преименују у „Животињску фарму“.
- **Седам заповести** исписано је као устав новог поретка.

Која је најважнија идеја Старог Мајора?

Животиње треба да живе од сопственог рада, без људске експлоатације, у слободи и једнакости.

Зашто говор Старог Мајора покреће животиње на побуну?

Зато што њихово свакодневно искуство неправде повезује са идејом да узрок њихове беде није природан поредак, већ систем у којем човек присваја плодове њиховог рада.

Зашто су Седам заповести важне одмах после побуне?

Оне представљају устав револуције: претварају опште идеале слободе и једнакости у правила према којима би нова заједница требало да живи.

Зашто је значајно што Стари Мајор умире пре побуне?

Мајор остаје **носилац чистог револуционарног идеала**. Он не учествује у каснијој борби за власт и не види како се идеје слободе и једнакости постепено изопачавају. Зато се може направити јасан контраст између идеала револуције и њене касније стварности.

Ток радње — II: прве пукотине у једнакости

Привилегија најпре долази као „нужност“, а тек касније као отворено право

КАКО СВЕ ДЕЛУЈЕ НА ПОЧЕТКУ?

- Животиње раде за себе и у почетку осећају достојанство.
- Боксер постаје симбол радне етике.
- Покушава се описмењавање.
- Сноубол развија идеју ветрењаче као обећање лакшег живота.

Која три мала уступка најбоље показују како настаје диктатура?

КОЈИ СУ ПРВИ ЗНАЦИ ХИЈЕРАРХИЈЕ

Млеко и јабуке припадају свињама; образложење гласи да је то потребно због „умног рада“. Тако се рађа кључни механизам режима: привилегија се представља као жртва коју владајући наводно подносе за опште добро.

Зашто остале животиње прихватају такво објашњење?

Недостају им знање, сигурност у сопствени суд и способност да провере тврдње. Сквилер уз то користи страх од повратка Џонса као средство убеђивања.

- привилегије свиња,
- укидање расправе и
- мењање заповести;

Ток радње — III: борба за власт

Сукоб Наполеона и Сноубола није само лични: то је борба за модел власти

Шта ветрењача представља за Сноубола?

Сноубол у ветрењачи види могућност напретка. Она би требало да олакша рад животињама и омогући им бољи живот.

Зашто долази до сукоба Сноубола и Наполеона око ветрењаче?

Њихов сукоб није само неслагање око једног пројекта. Сноубол својим идејама и говорима стиче подршку животиња, док Наполеон у њему види супарника у борби за власт.

Шта Наполеон ради док Сноубол прави планове за ветрењачу?

Наполеон тајно одгаја штенад коју је раније одвојио од мајки. Док Сноубол покушава да стекне утицај идејама и убеђивањем, Наполеон ствара силу која ће бити одана искључиво њему.

Зашто је важно што Наполеон псе одгаја далеко од осталих животиња? Шта они симболизују?

Тако их потпуно ставља под свој утицај. Они не постају чувари заједнице, већ Наполеонов лични апарат силе. Пси представљају репресивни апарат власти, односно силу којом се уклањају противници и одржава послушност.

Зашто Наполеон после протеривања Сноубола прихвата изградњу ветрењаче?

Када уклони Сноубола, Наполеон може да присвоји његову идеју без опасности да Сноубол стекне заслуге и већи утицај. Ветрењача сада постаје средство Наполеонове власти и пропаганде.

Шта нам цео сукоб око ветрењаче открива о разлици између Сноубола и Наполеона?

Сноубол покушава да придобије животиње идејама, говором и плановима, док Наполеон власт осваја силом, страхом и контролом.

Ко је заправо победио у спору око ветрењаче — Сноубол или Наполеон?

Сноуболова идеја је победила, јер се ветрењача ипак гради, али је Наполеон победио у борби за власт, јер је уклонио Сноубола и његову идеју представио као део сопствене политике.

Ток радње — IV: терор, глад и ревизија прошлости

Власт се одржава комбинацијом принуде и контроле тумачења

Како се мења слика Сноубола након његовог протеривања?

Од некадашњег саборца и учесника у побуни Сноубол постаје издајник и универзални кривац за све проблеме на фарми.

Зашто је Наполеону потребан „непријатељ“ као што је Сноубол?

Заједнички непријатељ омогућава власти да за неуспехе окриви неког другог, да изазива страх и да лакше контролише животиње.

Како Сквилер успева да животиње прихвате нову верзију прошлости?

Сталним понављањем тврдњи, мењањем чињеница и заповести, позивањем на Наполеонов ауторитет и навођењем животиња да сумњају у сопствено памћење.

Зашто су јавна признања и погубљења важна прекретница у развоју Наполеонове власти?

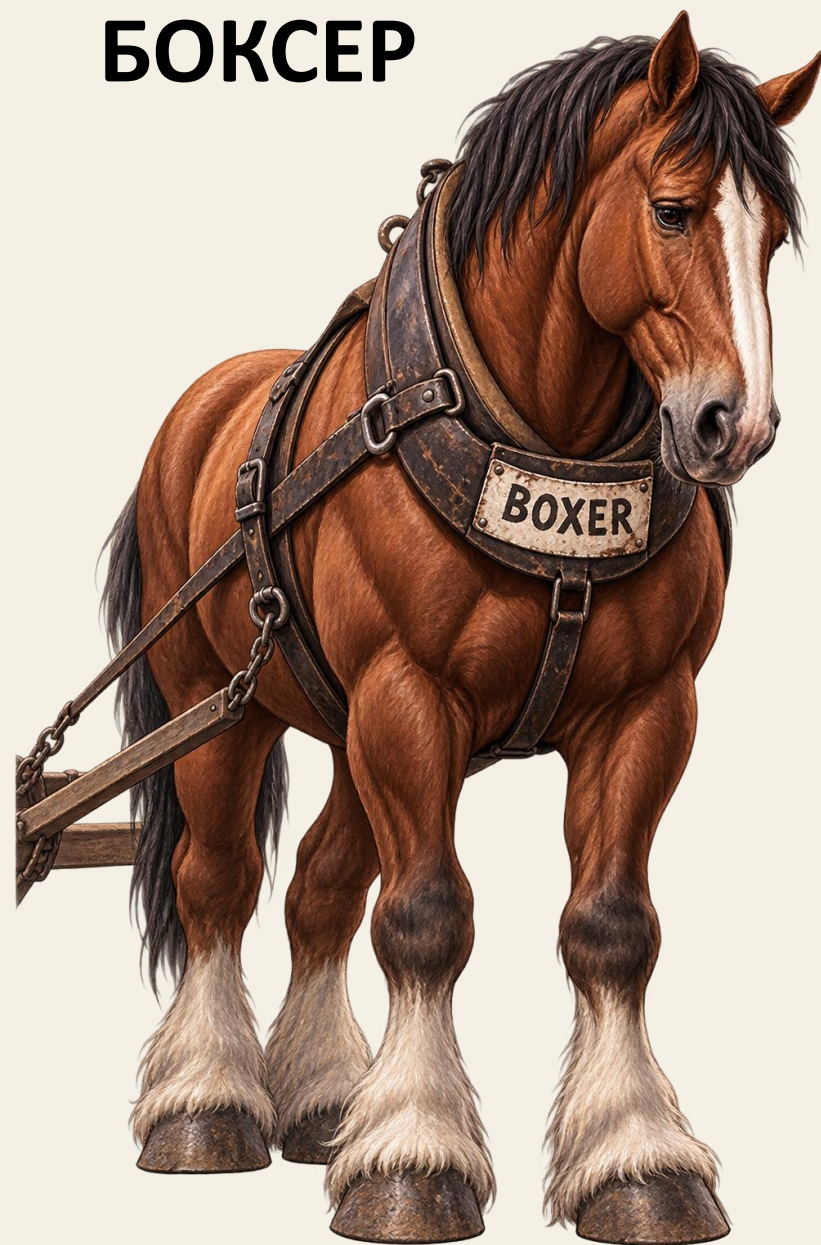
Власт више не почива само на пропаганди и манипулацији већ и на отвореном страху и терору. Тиме се потпуно руше првобитни идеали побуне.

Зашто животиње верују статистичким подацима о напретку иако саме осећају глад?

Зато што немају могућност да провере податке, а Сквилер их стално уверава да живе боље него раније.

Може ли власт да промени прошлост ако људи памте шта се заиста догодило?

БОКСЕР

Да ли је његова врлина истовремено и његова највећа мана?

Да. Његова пожртвованост, рад и оданост јесу моралне врлине, али без критичког мишљења омогућавају власти да га искоришћава. Орвел не критикује Боксерову доброту, већ слепу послушност.

Ко је одговорнији за Боксерову судбину — Наполеон који га искоришћава или Боксер који никада озбиљно не доводи власт у питање?

Највећа одговорност припада Наполеону и систему који свесно искоришћава Боксера.

Зашто је Боксера судбина један од најснажнијих доказа пропасти идеала побуне?

Зато што систем издаје управо онога ко му је највише дао. Уместо обећане једнакости и солидарности, вредност појединца мери се његовом корисношћу за власт.

Како завршава Боксер?

Боксер годинама ради више од свих, нарочито на изградњи ветрењаче. Када остари и изнемогне, речено је да ће бити послат ветеринару на лечење, али Бенџамин чита натпис на колима и схвата да су то кола живодера. После тога Сквилер тврди да је Боксер умро у болници и да је добио најбољу могућу негу. Тако власт и његову трагичну судбину претвара у пропаганду.

Шта Боксерова судбина показује о првобитном обећању једнакости?

Боксерова судбина показује да је једнакост већ потпуно нестала. Док једни раде и жртвују се, свиње уживају привилегије и одлучују о судбини осталих.

Шта се на крају догодило са Седам заповести?

Заповести су постепено мењане и прилагођаване потребама свиња, све док на крају нису сведене на једну формулацију.

Како разумете парадокс да су све животиње једнаке, али да су неке „једнакије“ од других?

Управо тим апсурдом Орвел показује како власт мења значење речи да би неједнакост представила као нешто законито и нормално.

Шта се догодило са првобитним идеалом Старог Мајора?

Потпуно је изневерен. Побуна је почела захтевом за слободом и једнакошћу, а завршила се стварањем нове повлашћене класе — свиња.

Шта је остало од револуције када је једнакост постала привилегија?

Наполеон: анатомија ауторитарне власти

Он не побеђује зато што најбоље аргументује, већ зато што контролише институције силе и информација

Како се Наполеон од једног вође побуне претвара у предмет култа?

Постепено се издваја од осталих, добија посебне привилегије и титуле, величају се његове заслуге, а непосредна комуникација са животињама све више нестаје.

На чему заправо почива Наполеонова власт?

На споју силе и страха (пси), пропаганде (Сквилер), контроле информација и прошлости, стварања непријатеља и укидања заједничког одлучивања.

Завршетак: свиње и људи

Последња сцена није само „повратак на старо“ — она показује да је нова елита постала оно против чега се борила

ПРОМЕНА

Свиње ходају на две ноге, носе одећу, користе бич, тргују и друже се са људима. Име фарме враћа се на старо. Нова елита је постала оно против чега се револуција борила!

КРУЖНА КОМПОЗИЦИЈА

Животиње гледају кроз прозор и више не могу да разликују свиње од људи: разлика између старог и новог господара нестала је.

Ликови као политички и морални модели

Важно: алегоријска паралела помаже читању, али лик није само „шифра“ за историјску личност

Стари Мајор	идејни извор револуције; Маркс/Лењин као сложена паралела	Бенџамин	скептични интелектуалац / пасивни сведок
Наполеон	Стаљин; концентрација власти, терор, култ личности	Моли	они који више цене удобност и статус од револуционарног идеала
Сноубол	Троцки; револуционарни интелект и протерани ривал	Мозес	религијска утеха; обећање награде изван земаљског живота
Сквилер	пропагандни апарат; језичка манипулација	Џонс	царски поредак / Николај II
Боксер	радничка класа; снага, пожртвованост, политичка наивност	Пси	репресивни апарат и политичка полиција

Сноубол и Наполеон — два модела политике

Сукоб показује прелаз са политичког убеђивања на политичку силу

СНОУБОЛ

- говорник, организатор, пројектант
- верује у комитете и образовање
- ветрењача = рационални пројекат будућности
- жели ширење побуне
- губи јер нема монопол над силом

НАПОЛЕОН

- ћутљивији, тактичнији, стрпљив
- гради лојалну репресивну структуру
- присваја туђе идеје после победе
- власт централизује на фарми
- побеђује контролом страха, информација и институција

У чему је суштинска разлика између Сноубола и Наполеона?

Шта се мења протеривањем Сноубола?

Сноубол се ослања на расправу, организацију и пројекте; Наполеон на централизацију, страх и лојалан апарат силе.

Нестаје јавна политичка расправа. Одлуке више не доноси заједница, већ уски круг око Наполеона, па револуционарна власт постаје ауторитарна.

Боксер и Бенџамин — две опасне крајности

Орвел не критикује само тиранина; пита и шта омогућава тиранију

БОКСЕР: ОДАНОСТ БЕЗ СУМЊЕ

Вредан је, моралан и несебичан, али политички пасиван. Сваки проблем решава већим радом. Његова врлина постаје средство његове експлоатације.

БЕНЏАМИН: ЗНАЊЕ БЕЗ ДЕЛОВАЊА

Он види више од других и уме да чита, али дуго остаје по страни. Његов скептицизам га штити од пропаганде, али не штити заједницу. Када реагује, већ је касно.

Шта је заједничко Боксеру и Бенџамину као упозорење?

Боксер делује без сумње, Бенџамин сумња без деловања; обе крајности остављају простор тиранији.

15. Седам заповести: устав који се распада

Најважније није само ШТА се мења, већ КАКО животиње пристају на промену

Првобитни принцип	Шта се постепено дешава
Одвајање од људи	Свиње усвајају људске навике и на крају се с њима изједначавају.
Забрана одеће	Одећа постаје знак статуса и прихватања старог модела власти.
Забрана спавања у кревету	Правило се накнадно квалификује тако да привилегија изгледа законита.
Забрана алкохола	И овде се накнадним додатком поништава суштина забране.
Забрана убијања других животиња	После терора, текст се преобликује тако да власт може да оправда насиље.
Једнакост свих животиња	На крају се сама идеја једнакости претвара у логички апсурд који легализује хијерархију.

Зашто је мењање заповести опасније од отвореног укидања закона?

Зато што власт задржава привид законитости и наводи животиње да верују да се правила нису суштински променила.

16. Како се мења истина?

Орвел приказује процес у којем власт не забрањује само чињенице — она производи нову стварност

- 1 **Догађај** нешто се заиста догоди
- 2 **Тумачење** Сквилер нуди „право“ објашњење
- 3 **Понављање** нова верзија постаје свакодневни говор
- 4 **Памћење** животиње почињу да сумњају у сопствено сећање
- 5 **Документ** заповест или запис бива измењен
- 6 **Нова истина** несагласност са влашћу делује као грешка памћења

Пропаганда: Сквилер као господар језика

Политички језик не описује стварност неутрално — он је преуређује

- Еуфемизам: непријатна чињеница добија блажи или „стручнији“ назив.
- Лажна дилема: критика власти представља се као избор између Наполеона и повратка Џонса.
- Статистика без проверљивог контекста: бројеви треба да пониште искуство глади и умора.
- Позивање на ауторитет: вођа се представља као извор истине, а не као предмет провере.
- Понављање слогана: сложена питања свODE се на кратке формуле које замењују мишљење.
- Ревизија прошлости: Сноубол од хероја постаје издајник; колективно сећање постаје политички ресурс.

Којим средствима Сквилер спречава критичко мишљење?

Еуфемизмима, лажним дилемама, статистиком без контекста, позивањем на ауторитет, слоганима и ревизијом прошлости.

Ветрењача: централни симбол

Исти предмет мења значење у зависности од тога ко га тумачи

ОБЕЋАЊЕ

За Сноубола: технологија која треба да смањи рад и повећа благостање. Ветрењача је слика рационалне будућности.

МОБИЛИЗАЦИЈА

За Наполеона: средство да се рад, одрицање и послушност представе као историјска мисија.

ПАРАДОКС

Животиње улажу огроман напор, али корист не припада њима. Напредак без политичке слободе не значи нужно и бољи живот.

Зашто ветрењача мења значење током дела?

Од обећања лакшег живота постаје средство мобилизације, одрицања и оправдавања власти.

Главне теме

Дело је истовремено историјска алегорија и општа студија моћи

МОЋ

како се привремено вођство претвара у трајну власт

ЈЕЗИК

како пропаганда мења границе могућег мишљења

ОБРАЗОВАЊЕ

неписменост и полуобразованост повећавају зависност од тумача

РАД

радничка врлина постаје ресурс елите

ЈЕДНАКОСТ

како се идеал празни, а реч остаје

ПАМЋЕЊЕ

ко контролише прошлост, контролише критеријум за садашњост

СТРАХ

принуда претвара неслагање у ризик

ОДГОВОРНОСТ

пасивност и конформизам помажу одржавању система

Историјска алегорија — корисна мапа, не механичка шифра

Паралеле помажу да разумемо сатиру, али књижевно значење остаје шире

Фарма / лик / догађај	Историјска паралела
Властелинска / Животињска фарма	Русија → СССР
Џонс	цар Николај II / стари режим
Стари Мајор	Маркс и Лењин као спојени идејни извори
Побуна	Револуција 1917.
Наполеон	Стаљин
Сноубол	Троцки
Пси	репресивни апарат / тајна полиција
Битка код штале	грађански рат и одбрана револуције
Протеривање Сноубола	Троцкијево протеривање и брисање из званичне историје
Признања и погубљења	стаљинистичке чистке и монтирани процеси

Зашто је историјска паралела корисна, али недовољна?

Она објашњава сатирични контекст, али дело говори шире о механизмима власти, пропаганде и пасивности.

Зашто су животиње различите врсте?

Орвел користи особине животиња као брз, визуелан и ироничан систем карактеризације

- Свиње — интелигенција и организација, али и постепено претварање знања у монопол.
- Коњи — физичка снага и рад; Боксер показује величину и трагедију радничке пожртвованости.
- Овце — колективно понављање слогана; бука која онемогућава расправу.
- Пси — лојалност преусмерена са заједнице на вођу; сила без јавне одговорности.
- Магарац Бенџамин — дуго памћење, скепса и интелектуална дистанца.
- Гавран Мозес — прича о утеху која одвраћа пажњу од непосредне неправде.

Наведи животиње које се јављају о објасни које особине показују.

Зашто Орвел бира различите животињске врсте?

Особине врста брзо и иронично карактеришу различите друштвене улоге: рад, силу, пропагандно понављање, скепсу и привилегију.

Стил и приповедачки поступци

Једноставност није наивност: стил имитира јасноћу басне, док значење постаје све мрачније

ЈЕЗИЧКИ ПОСТУПЦИ У ДЕЛУ

- једноставна синтакса и јасан ток
- иронија и драмска иронија
- слогани и формуле
- понављање
- еуфемизми
- контраст између речи и стварности

КОМПОЗИЦИОНИ ЕФЕКАТ

Што режим постаје сложенији у манипулацији, приповедање остаје привидно мирно. Управо та уздржаност појачава ужас: највеће неправде описане су без патетике, као да су постале „нормалан“ део живота.

Како једноставан стил појачава дејство приче?

Мирно и јасно приповедање чини све страшнију неправду привидно нормалном, па контраст постаје снажнији.

Кључни парадокси дела

Добра питања за матуранте настају тамо где се вредности сударају

РЕВОЛУЦИЈА ↔ ВЛАСТ

Може ли покрет који тражи једнакост да избегне стварање нове елите?

ЗНАЊЕ ↔ МОЋ

Да ли образованији имају већу одговорност — или само већу прилику да владају?

РАД ↔ СЛОБОДА

Да ли вредан рад има ослобађајући смисао ако радник не одлучује о његовим плодовима?

СКЕПСА ↔ ОДГОВОРНОСТ

Да ли је довољно видети лаж ако човек ништа не предузима?

ЈЕЗИК ↔ СТВАРНОСТ

Када се речи „једнакост“, „слобода“ и „истина“ задрже, а њихово значење промени — да ли људи лакше прихватају неправду?